

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1. บทบาท การดำเนินงานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในตำแหน่งของบุคลากรในอบต. ตามระเบียบพ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 ตามกฎหมาย มาตรา 67 และ 68 ในลักษณะงานที่ปฏิบัติที่เกี่ยวกับการเกษตร

บทบาทและหน้าที่การทำงานของ อบต. และ สมาชิก อบต. จากการได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของประชาชนร่วมดำเนินการบริหารกิจการอบต. ได้ร่วม เสนอโครงการ วางแผนกิจกรรมในโครงการ เช่น การอบรมผลิตปุ๋ยชีวภาพ การฝึกอบรมอาชีพต่างๆ และกิจกรรมที่นอกเหนือจากแผนปฏิบัติ เป็นต้น

ดำเนินการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเคลื่อนที่ร่วมกับประชาชนในการจัดทำโครงการที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและชุมชน

การติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงาน องค์กร ชุมชนและชาวบ้าน ซึ่งได้รับมอบหมายจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ ในการมาเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติให้แก่เกษตรกรในชุมชนได้ทราบ

สำรวจสภาพพื้นที่การทำเกษตร ความเป็นอยู่ ปัญหา ความต้องการและความเสียหาย เช่น การสำรวจและรับขึ้นทะเบียนเกษตรกร การสำรวจความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติต่างๆ อาทิ น้ำท่วม ฝนแล้ง แร่ถล่ม เป็นต้น

การทำกิจกรรมด้านการเกษตร อบต. และ สมาชิกอบต. จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงาน เช่น ส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้เป็นแหล่งอาหารชุมชนตามแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน และการเข้าร่วมที่ในกิจกรรมการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ กลุ่มปลูกมันสำปะหลัง กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าว เป็นต้น

การให้ คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการเกษตร โดยฝ่ายส่งเสริมการเกษตรของ อบต. สถานที่ทำงานเป็นที่เดียวกันกับที่ตั้งของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล นักวิชาการเกษตรตำบล

การอำนวยความสะดวกและให้บริการ อบรม.เป็นศูนย์กลางของตำบลที่ให้บริการและอำนวยความสะดวกของประชาชนในท้องที่ ที่ชาวบ้านให้การยอมรับที่จะมาเลือกใช้ โดยให้ความสำคัญ อนุเคราะห์ ด้านการใช้สถานที่จัดประชุมต่างๆ เช่น การจัดฝึกอบรมและส่งเสริมอาชีพ การประชุมผู้นำชุมชนประจำเดือน และการให้ยืมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นที่ โต๊ะ เก้าอี้ การบริการ รถดับเพลิง เป็นต้น

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของ อบรม.สรุปได้ ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน
 - กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดภัย
 - บทบาทการดำเนินงานของอบรม.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
2. ตรวจสอบข้อมูลและเติมเต็มข้อมูล
 - สรุปข้อมูล
 - เสนอข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล
3. เสนอข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา
4. เสนอแนวทางการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษระดับชุมชน
5. จัดทำแผนงานและดำเนินการ
 - ศึกษาดูงาน
 - อบรมเชิงปฏิบัติการ
6. ติดตามผลดำเนินการและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
7. สรุปบทเรียนจากการวิจัย
 - นำเสนอผลต่อชุมชน

ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนในลักษณะของพฤติกรรม รูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน การร่วมเป็นทีมวิจัยในกระบวนการดำเนินการ ตั้งแต่การเข้ามา ร่วมศึกษาและวิเคราะห์หาปัญหาชุมชน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสตนเองเพื่อเรียนรู้และเกิดการยอมรับสิ่งต่างๆ จากการทำงานร่วมกันแบบเป็นทีม เป็นกลุ่มและสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ของกลุ่มบุคคลที่เกิดจากความต้องการที่แสวงหาหนทางร่วมกันของการแก้ไขปัญหา ที่เป็นขั้นตอน เป็นระบบ มีความคาดหวังและเป้าหมายในการทำงานที่แน่นอนอันเดียวกัน การเรียนรู้ จากกิจกรรมของ โครงการวิจัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญในการทำกิจกรรมในระดับพื้นที่

ของชุมชน มีกระบวนการวิจัยที่มีขั้นตอนอย่างต่อเนื่องเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานให้ทุกฝ่ายเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมได้ดี

2. ปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนและชุมชนในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

2.1 ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ดังนี้

เจ้าหน้าที่อบต. ยังขาด ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในพื้นที่ของอบต. จากการเข้ามาเริ่มทำงานใหม่ในตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมเกษตรอบต. ยังไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานด้านการเกษตร ในระดับพื้นที่รับผิดชอบที่มีขอบเขตกว้างมี 23 หมู่บ้าน ยังต้องอาศัยระยะเวลาศึกษา เรียนรู้ การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ความรู้และประสิทธิภาพการจัดทำแผนงาน โครงการพัฒนาเกษตรของอบต. และสมาชิกอบต. จากการปรับฐานะรูปแบบการบริหารงานในระดับตำบลการยกฐานะจากสภาตำบลมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำแผนจึงให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาด้าน โครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า สาธารณูปโภค และสวัสดิการมากกว่าแผนงานอื่น จึงไม่ปรากฏแผนงาน และโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรมากเท่าที่ควร

ขาดการจัดงบประมาณสนับสนุนและแผนงานด้านการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษโดยตรง ซึ่งอบต. ยังไม่มีการจัดสรรรายละเอียดของงบประมาณออกมาให้ชัดเจนว่าจะสนับสนุนการส่งเสริมการเกษตรในด้านใดบ้างที่เป็นปัญหาและความต้องการของชุมชนและแผนงานส่วนใหญ่ยังเน้นไปที่การส่งเสริมการเลี้ยงปลาแหล่งอาหารชุมชน การปลูกป่าตามพระราชเสาวนีย์ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลด้วย

ขาดการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการเกษตรตามแผนงบประมาณประจำปีอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีการกำหนดแนวทาง แผนงานและโครงการส่งเสริมการเกษตรไว้ในแผนพัฒนาตำบลห้าปีจะมีมาก แต่รายการของแผนงานในแต่ละปียังไม่สามารถจัดทำออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมของการดำเนินงานที่ชัดเจนได้ ทำให้ขาดแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรปลอดสารในรอบปีของเกษตรกร

การวางแผนงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมของอบต. สมาชิกอบต. และชุมชน ในแนวความคิดที่จะนำเสนอปัญหาด้านการเกษตรหรือโครงการสนับสนุนงานเกษตร ซึ่งจากเวทีประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำแผนโครงการจะยังคงเน้นไปที่สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานชุมชน

การก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุง ถนน ประปา ของหมู่บ้านเป็นหลักและชาวบ้านเองก็มีความจำเป็นยังต้องการในสิ่งเหล่านั้นอยู่

ลักษณะการทำงานแบบองค์กรรวมของ อบต. พบว่า อบต.ยังคงมีการทำงานแบบกระจุกในแต่ละโครงการลักษณะเดียว ไม่กระจายโครงการที่เกิดจากปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ได้เสนอผ่านการอนุมัติแล้ว เพราะบางพื้นที่ก็มีความต้องการที่เกิดจากสภาพปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่แตกต่างกัน ถ้ามีลักษณะของการทำงานแบบองค์กรรวมก็จะช่วยให้งานด้านการเกษตรขับเคลื่อนได้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่

การให้ความร่วมมือ จาก นายกอบต. ปลัดอบต. เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในอบต.เกษตรตำบลหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันแผนงานด้านการเกษตร ของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ เมื่อกลุ่มที่เชิญไม่เข้ามาร่วมรับรู้ ร่วมดำเนินการ การให้รับรู้และเห็นความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรเพื่อที่จะสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็เป็นไปได้ยาก

ความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานด้านการเกษตรของ สมาชิก อบต. พบว่า การดำเนินงานภาคการเกษตรมีหลายสาขาที่มีปัญหาความยากง่ายแตกต่างกัน ไม่เฉพาะเจาะจงเพียงด้านเดียว เช่น พืชไร่ พืชสวน สัตว์เลี้ยง ประมง โรคพืช แม้กระทั่งสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่เกษตรกรที่มีลักษณะแตกต่างกัน ปัญหาและความต้องการก็ไม่เท่ากัน ต้องใช้เทคนิค วิธีการ ความรู้ความสามารถเฉพาะด้านสูง ในการเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การติดต่อประสานงาน ความร่วมมือของ อบต. สมาชิกอบต.ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงพยาบาล สสจ.มค ศูนย์มีชัย ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมายการทำงานเดียวกัน ยังไม่มีการประสานและดำเนินการร่วมกัน ลักษณะการทำงานต่างคนต่างทำ การพัฒนาท้องถิ่นที่มี อบต.เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่น่าจะเป็นกลไกหลักประสานความร่วมมือกับองค์กรสนับสนุนภายนอกมาวางแนวทางการส่งเสริมเกษตรให้มีแผนงานที่เป็นทิศทางเดียวกันเกิดเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรของชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

การดำเนินงานของชาวบ้านขาดการต่อเนื่อง หลังจากสิ้นสุดโครงการลง เกษตรกรบางกลุ่มก็ไม่ได้มีการดำเนินการต่อ อย่างการจัดอบรมทำปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ เมื่อวัตถุประสงค์ครบหมดกลุ่มไม่มีการระดมทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบจึงขาดความต่อเนื่องของการดำเนินงานจึงต้องล้มเลิกการผลิตไป ซึ่งข้อจำกัดในการสนับสนุนงบประมาณของอบต. ได้จัดทำเพียงครั้งเดียว ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ยังไม่ระบุบทบาทขึ้นมาอย่างชัดเจน เพื่อติดตามประเมินผล ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ให้มีวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพได้

ปัญหาในการส่งเสริมการเกษตรของชาวบ้าน 4 หมู่บ้านเป้าหมาย

การดำเนินการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยอบต.ท่าสองคอน ที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับพื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ

1. การส่งเสริมเน้นไปที่การสร้างถนน ไม่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรปลอดสาร

การดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนของอบต.นั้นใช้เวทีประชาคมเป็นหลัก การเสนอประเด็นเกษตรปลอดภัยจะเป็นส่วนน้อยและจะไม่ค่อยได้รับการพิจารณา จึงเน้นไปที่โครงสร้างพื้นฐานชุมชนมากกว่า

2. ไม่รู้ขั้นตอนในการเสนอโครงการ

การจัดทำโครงการเพื่อเสนอในสถานนั้นมีขั้นตอนหลายขั้นตอนหากเสนอไม่ตรงกับช่วงเวลาที่ได้กำหนดเอาไว้อบต.ก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้ เป็นเหตุให้ชาวบ้านบางกลุ่มเข้าใจผิดและไม่อยากเสนอโครงการอีกในครั้งต่อไป

3. ขาดองค์ความรู้ในการทำเกษตรปลอดสาร

เกษตรบางกลุ่มตระหนักถึงอันตรายจากการใช้สารเคมีในการเกษตร แต่ได้ใช้สารเคมีในการบำรุงและป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาเป็นเวลานาน จึงไม่รู้วิธีการว่าหากเลิกใช้สารเคมีแล้ว จะสามารถใช้สิ่งใดเพื่อทดแทนให้ได้ผลผลิตเท่าเดิม

4. ไม่มีปัจจัยในการผลิต เน้นการผลิตเพื่อขาย ต้องลงทุนสูง

บางหมู่บ้านนิยมการผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดเนื่องจากเป็นอาชีพรองจากการทำนาและเป็นรายได้หลักของ หากพูดถึงการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษแล้ว ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนึกถึงการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ต้องใช้ต้นทุนสูง

5. เกษตรกรไม่เชื่อว่าการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีนั้นสามารถทำได้

เนื่องจากการปลูกแบบใช้สารเคมีนั้นหากเกิดปัญหาแมลงศัตรูพืชก็สามารถใช้สารเคมีป้องกันได้ทันที อีกทั้งยอมนบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมีดีกว่าจะไม่มีอาหารกิน จึงไม่ได้ใส่ใจกับผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญหากไม่ปรับเปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรก่อน การสนับสนุนด้านอื่นๆก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

6. รอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว

ชาวบ้านส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหามักจะรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นเพียงอย่างเดียวไม่ลองแก้ไขด้วยตัวเองก่อน เพราะบางทีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นก็ทำงานล่าช้าหรืออาจมีงานที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่าง สิ่งที่ชาวบ้านทำเองได้ก็ต้องทำด้วยตนเอง ถ้ารอความช่วยเหลืออย่างเดียวอาจจะไม่ทันการณ์

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต. สามารถอภิปรายได้โดยใช้กรอบแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา กล่าวคือ

การเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลในการพัฒนา คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจริง โดยมีเป้าหมายเรียนรู้ร่วมกัน ไม่แยกการเรียนรู้ออกจากชีวิตจริงเหตุผลที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ สุมณฑาและคณะ (อ่างในปาริชาติ และคณะ.2546 : 277) ได้แก่

1. ความรู้และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆถูกค้นพบใหม่เสมอความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาทุกคนต้องเรียนรู้วิธีที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเตรียมสมาชิกชุมชนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริง
3. การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขให้แก่ชุมชน
4. การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมช่วยลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทุกคนได้รับการยอมรับได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของอบต.และบุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ที่อยากจะแสวงหาสิ่งใหม่ด้วยตนเอง การเผชิญกับสิ่งต่างๆ ที่สอดคล้องกับในชีวิตจริง จากสถานภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพของกลุ่มคนให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ได้ลงมติหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ ซึ่งเกิดจากการเปิดโอกาสให้ตนเองได้ศึกษา พัฒนาศักยภาพและความสามารถของตน ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันจนเป็นที่ยอมรับของตนและชุมชน โดยเฉพาะการนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา จาก อบต. กลุ่มเกษตรกร ชาวบ้านและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่ร่วมกันตรวจสอบ เติมเต็มข้อมูลร่วมกันประเมิน ศักยภาพและข้อจำกัดด้านการทำเกษตรปลอดสารในชุมชน ที่มีทั้งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรของอบต.ที่ต้องจัดทำแผนงานดำเนินการและสนับสนุนให้แก่เกษตรกรในระดับพื้นที่ กลุ่มเกษตรกรจากบ้านหนองงูเต่าที่มีความเข้มแข็ง มีองค์ความรู้สามารถถ่ายทอดเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มเกษตรกรอื่นที่สนใจได้ กลุ่มเกษตรกรบ้านอุปราษที่มีกลุ่มสมาชิกปลูกผักปลอดสารแล้ว 8 คน และกลุ่มเกษตรกรที่ยังอยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยนจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชหันมาใช้สารอินทรีย์ชีวภาพแทนที่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการใช้สารเคมีมาเรียนรู้แบบอินทรีย์ทำการ ลด ละ และเลิกใช้สารเคมีในที่สุด กลุ่ม

เกษตรกรบ้านดอนหันถึงจะเคยทำการเกษตรปลอดสารมาแล้วแต่ความล้มเหลวที่ไม่มี การดำเนินการต่อก็เป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสนใจเห็นถึงความสำคัญจนกลายเป็นการอยากจะทำ ไร่ โครงสร้างพื้นฐานเดิม องค์ความรู้ที่เคยมีนำกลับมาดำเนินการให้มีความเข้มแข็งที่เกิดจากความ ตั้งใจจริงของเกษตรกรอีกครั้ง ซึ่งเป็นมูลเหตุของปัญหาและความสำคัญของชุมชนที่มาร่วม วิเคราะห์ข้อมูลจากสถานการณ์จริงที่เป็นอยู่แล้วหาแนวทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหา มี บทบาทการทำงานของแต่ละส่วนรับผิดชอบ มีเกษตรกรที่เป็นพลังสำคัญร่วมที่จะเป็นตัวผลักดันให้ เกิดการขับเคลื่อนงานไปในทางที่ดีขึ้นของอาชีพเกษตร ซึ่ง สิทธิณีฐ (2547) ได้กล่าวไว้ เช่นเดียวกันว่า เงื่อนไข/ปัจจัยในการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ในลักษณะของการเรียนรู้มีผลต่อ การทำความเข้าใจต่อตัวปัญหาและนำไปสู่ลักษณะการแก้ไขปัญหาต่างๆ บางครั้งปัญหาเล็กๆ ง่ายๆ อาจจะแก้ไขยาก ถ้าการเรียนรู้มีน้อยไม่ลึกซึ้งกับปัญหา การแก้ปัญหาก็จะจำกัด แต่ถ้าผู้คนที่อยู่กับ ปัญหามาสนใจ พยายามเรียนรู้ปัญหาอย่างเป็นระบบก็อาจจะสามารถแก้ปัญหาก็ได้ หรือไม่สามรถ แก้ได้อย่างสมบูรณ์ในทันที ก็อาจจะเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การเรียนรู้ดังกล่าวจึงมา จากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาหรือหาทางออกร่วมกันอย่างชัดเจน ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึง สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีรากฐานจากชีวิตความเป็นอยู่ สถานภาพ บทบาทการทำงาน ตามความเหมาะสมในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ (อ้าง ใน พรพิไล 2532 : บทนำ) กล่าวถึงแนวคิด กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า เป็นกระบวนการที่มี รากฐานจากประสบการณ์และประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกกระหว่างการเรียนรู้กับ วิธีชีวิตการเรียนรู้และการปฏิบัติเนื้อหา

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอบต. เป็นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่ม จาก ผู้นำชุมชน เกษตรกรและชาวบ้าน ที่มาเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยมีบทบาทในการดำเนินการด้วยกัน มีการทำงานแบบเป็นทีมในลักษณะของการไม่บีบบังคับ สั่งการของการตัดสินใจ ทุกคนมีบทบาท เท่าเทียมกันหมด ดังที่ ยูวัฒน์ (2539) ได้สรุปหลักการพัฒนาชุมชนไว้ประการหนึ่งว่า หลักการ พัฒนาชุมชนที่สำคัญยิ่งก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่าง จริงจังและจริงใจ ทั้งนี้ด้วยเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Concensus) และการตกลงร่วมใจกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือวางโครงการต่างๆ การที่จะเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนมีสิทธิเสมอกันในอันที่จะมีที่จะมีส่วน ร่วมรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ซึ่งกลุ่มคนที่มามีบทบาทร่วมกันในการศึกษาเพื่อพัฒนางานส่งเสริมเกษตรปลอดสารในพื้นที่จะเริ่ม จากความตระหนักรับรู้ของปัญหาและความต้องการที่สอดคล้องกับชุมชนจนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยจะยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด จากการ

มีส่วนร่วมของ นางธิภา ปักเคเต นักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก ได้เข้าร่วมในกิจกรรมในชุมชน ประชุมชาวบ้าน ประชุม อสม. และเวทีต่างๆ บทบาทที่เข้าไปร่วมในกิจกรรมจะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมที่ไม่มีโอกาส ได้แลกเปลี่ยนความคิดและแสดงความคิดเห็นออกมา เนื่องจากการเข้าประชุมส่วนใหญ่จะมีผู้นำ แกนนำ บุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน ซึ่งเมื่อพูดอะไร หรือแสดงความคิดเห็นออกไปคนมักจะเชื่อและคล้อยตาม หากแต่การเข้าร่วมมาเป็นนักวิจัยทุกคน มีโอกาส มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในความคิดทุกขั้นตอนตลอดกระบวนการวิจัย มีการวางแผนร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมศึกษาและลงมือปฏิบัติ

การวิจัยครั้งนี้แม้จะเป็นการมุ่งศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต. ภายใต้งาน บทบาท การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ของผลการศึกษาร่วม ในแง่ของการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มาจากความร่วมมือของอบต. กลุ่มเกษตรกร ชุมชน นักวิจัยชาวบ้านและองค์กรสนับสนุนที่เป็นปัจจัยนำเข้าสำคัญที่มีส่วนร่วมในการกำหนดกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นที่ผู้วิจัยได้แบ่งไว้ 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ การเตรียมการ การดำเนินการและการสรุปผลวิจัย ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ที่มาจากทุนสนับสนุน โครงการวิจัย ที่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงาน แผนงานและยุทธศาสตร์การพัฒนาของอบต. องค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน ร่วมผสานเข้าด้วยกันตั้งแต่ กำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การดำเนินการ การสรุปผลและติดตาม จนได้ผลสรุปของการวิจัยออกมา ซึ่ง รัตนะ(2535) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นวิธีการวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนตามแนวทางที่บุคคลหลายฝ่ายซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องข้องมาร่วมในกิจกรรมการวิจัยทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงานวิจัย แต่ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนตลอดกระบวนการ เนื่องจากปัญหา ข้อจำกัดจากโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจท้องถิ่นการยอมรับภายใต้ความขัดแย้งของกลุ่มคนที่ร่วมกันมือกันเป็นไปได้อย่าง อีกทั้งแผนงานที่ต้องดำเนินการเร่งด่วนจากนโยบายของรัฐ จังหวัดปัญหาความต้องการของชุมชนขณะนั้นด้วยซึ่งสอดคล้องกับที่ โกมล(2545) พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาแผนตำบลมีความซับซ้อนยุ่งยากมากและถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ ในการปลูกผักปลอดสารของชุมชนที่มาจากความต้องการ มีความตระหนักร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่จะต้องทำการส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านเกษตรให้แก่ชุมชน ต้องมีความเข้าใจหลักแนวคิด วิธีการปฏิบัติของการทำเกษตรปลอดสารบ้างพอสมควรให้สอดคล้องกับแนวคิด องค์ความรู้ ศักยภาพของแต่ละชุมชน ซึ่งตามหลักของการทำเกษตรแบบอินทรีย์ จะเป็นระบบที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ในการเพาะปลูก เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุบำรุงรักษาแทน พงศ์ธร(2548)

ถึงแม้โครงสร้างของอบต. ที่มีบุคลากรประจำในแต่ละส่วนงาน อำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตาม ลักษณะของสายงานงาน โภกิจ (2548) ในการจัดสรรงบประมาณต่อโครงการก็ต้องแบ่งไปตาม ความจำเป็นก่อนหลังที่มาจากเวทีประชาคมหมู่บ้าน ที่ยังคงเน้นไปที่โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ดังนั้นข้อค้นพบจากการวิจัยที่จะสร้างการเรียนรู้ของอบต. ต่อการทำเกษตรปลอดภัย ในแง่ของ บทบาทที่สร้างความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย การทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรเครือข่ายบนพื้นฐาน เดิมของแต่ละชุมชนย่อมมีความสำคัญที่จะเป็นแรงหนุนเสริมให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของอบต. ควรมีกระบวนการ สร้างการเรียนรู้ด้วยการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารให้แก่เกษตรกรและชุมชนได้ เข้าใจในหลักการของกระบวนการผลิตแบบปลอดภัย เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้เห็นถึง ความสำคัญในการเข้าไปส่งเสริมฯ ของอบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการเตรียมความ พร้อมพื้นฐานที่จะสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรปลอดภัยของชุมชนไปปรับใช้ได้ อย่างแท้จริง เนื่องจากขั้นตอนการทำเกษตรปลอดภัยเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน และปัญหา อุปสรรคหลายประการ ถ้าเกษตรกรมุ่งหวังผลกำไรผลผลิตจะไม่ทันที่ต่อความต้องการ ต้องใช้เวลา ในการปรับเปลี่ยนทั้ง แนวคิด ทักษะและพฤติกรรมการใช้สารในขั้นตอนการผลิต จนเกิดเป็น ความตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตที่ปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สร้างความปลอดภัยทั้ง ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

โดยการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกผักปลอด สารให้แก่เกษตรกรและชุมชนเป้าหมาย ได้ทราบและเข้าใจในหลักการของกระบวนการผลิตแบบ อินทรีย์ ทั้งประโยชน์ที่ได้รับหรือผลกระทบจากการใช้สารเคมี เพื่อสร้างแรงจูงใจในการหันมาปลูก ผักปลอดภัยที่เป็นทางเลือกหนึ่งของการผลิตแบบปลอดภัยที่เป็นเงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการ วิจัยที่สำคัญ ซึ่งรูปแบบการเผยแพร่ข่าวสารอาจจะใช้วิธีที่หลากหลาย อาทิเช่น ประชาสัมพันธ์ผ่าน เสียงตามสายของหมู่บ้าน สื่อวิทยุชุมชน รถแห่ป้ายโฆษณา การณรงค์ แจกเอกสาร จัดฝึกอบรม จัดนิทรรศการ ควรกำหนดผู้รับผิดชอบ วางเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ประสานความร่วมมือจาก องค์กรที่เกี่ยวข้องจากหลายฝ่ายทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินการส่งเสริมฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและนำความรู้ไปใช้ได้จริงผู้วิจัยจึงได้สรุป รูปแบบกระบวนการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป (แผนภาพที่ 7)

แผนภาพที่ 7. รูปแบบกระบวนการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสาร

